

ANALIZA LUNII

NR. 5 | AUGUST 2024

**CENTRUL PENTRU STUDIUL DEZVOLTĂRII
INTERNAȚIONALE ȘI MIGRAȚIEI**

CENTRE FOR THE STUDY OF INTERNATIONAL DEVELOPMENT AND MIGRATION

Alegerea editorului

Limitele și constrângerile Convenției privind Refugiații

Gabriela Roxana IROD

Convenția

Convenția privind Statutul Refugiaților din 1951 este singurul document legal din lume ce stabilește statutul refugiaților și are aplicabilitate universală. Aceasta a fost redactată în Europa după cel de-al Doilea Război Mondial pentru a oferi un statut legal celor strămutați forțat ca urmare a conflagrației și pentru a certifica un set standard de drepturi care să le fie asigurate, chiar și în cazul în care aceștia traversează granițe internaționale.

Până în prezent, Convenția a fost modificată o singură dată prin amendamentul din 1976 care a eliminat constrângerile geografice și temporale menționate în formatul său original ce confereau statutul de refugiat doar europenilor strămutați din cauza evenimentelor care au avut loc înainte de 1 ianuarie 1951.

Această schimbare a permis Convenției din 1951 să devină un document juridic cu adevărat universal ce stă și acum la baza modului în care sunt definiți și tratați refugiații. În ciuda acestui fapt, rămâne întrebarea dacă un document formulat ca răspuns la circumstanțele particulare ale Europei de după cel de-al Doilea Război Mondial poate răspunde în mod corespunzător nevoilor prezentului?

Conform Convenției, o persoană poate primi statutul de refugiat doar în baza „unor temeri justificate de a fi persecutată din cauza **rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor sale politice**”. Această definiție împiedică foarte multe persoane să acceseze acest statut deoarece, dacă nu se încadrează în una dintre cele cinci categorii menționate mai sus, nu pot fi recunoscuți ca refugiați și, prin urmare, nu au dreptul la protecția acordată acestora în temeiul Convenției. Printre situațiile ce nu sunt prevăzute în această definiție întâlnim multe dintre cele mai prevalente provocări cu care se confruntă migrații la momentul actual, precum: orientarea sexuală, dizabilitățile, agresiunea externă, războiul ori violența generalizată, dezastrele naturale, degradarea mediului, precum și altele, toate acestea nefiind considerate motive întemeiate pentru a cere sau a primi protecție internațională.

Alternative la Convenție

Ca urmare a acestui cadru limitat, până în prezent, au apărut două documente regionale ce largesc definiția convențional acceptată pentru recunoașterea refugiaților și anume [Convenția Organizației Unității Africane din 1969](#) (Convenția OUA) care guvernează aspectele specifice ale problemelor refugiaților în Africa și [Declarația de la Cartagena din 1984](#) care a fost adoptată de către Colocviul privind protecția internațională a refugiaților din America Centrală, Mexic și Panama.

Aceste două documente obligatorii din punct de vedere juridic definesc refugiații ca fiind „orice persoană care, din cauza agresiunii externe, ocupației, dominației străine sau **evenimente care afectează grav ordinea publică** fie într-o parte sau în întreaga țară de origine sau naționalitate, este forțată să își părăsească locul de reședință” în cazul Convenției OUA, iar în cadrul Convenției Cartagena, drept „persoane care și-au părăsit țara pentru că viața, siguranța sau libertatea lor au fost amenințate de violență generalizată, agresiune străină, conflicte interne, încălcare masivă a drepturilor omului sau alte **circumstanțe care au tulburat grav ordinea publică**”.

În ambele interpretări, „ordine publică” este un termen cheie, ce nu are un singur înțeles acceptat în mod comun în dreptul internațional, lăsând astfel suficient spațiu pentru interpretări dacă va fi nevoie ca aceste definiții să cuprindă o varietate mai largă de probleme în viitor, chiar dacă acestea erau necunoscute la momentul semnării documentului.

Există, de asemenea, alte alternative precum protecția complementară (numită și protecție subsidiară în UE) și mecanismele de protecție temporară (uneori numite aranjamente de ședere în unele sisteme legislative naționale) care au rolul de a evita cu totul problema recunoașterii statutului de refugiat altor categorii de persoane, dar tot oferă ajutor celor care au nevoie de protecție internațională și care, de altfel, nu ar fi primit-o prin intermediul Convenției.

Nu există o definiție oficială universal valabilă sau un set de reguli sau proceduri concret stabilite pentru procedurile de gestionare ale beneficiarilor niciunui dintre aceste două sisteme deoarece formularea lor ține de competențele fiecărui stat național în parte, nu de un efort internațional. În consecință, pot fi găsite diferențe semnificative de la o țară la alta în ceea ce privește tipul solicitanților de azil ce pot rămâne pe teritoriul țării de destinație, precum și drepturile lor odată aflați acolo.

Chiar și așa, [OIM](#) o încercat să creeze o interpretare generală în care descrie protecția complementară drept „diferitele mecanisme utilizate de state pentru a regulariza șederea **persoanelor care nu intră sub incidența Convenției din 1951** privind statutul refugiaților sau a Protocolului său din 1967, **dar care au totuși nevoie de protecție internațională**”. Între timp, protecția temporară, după cum sugerează și numele ei, are un caracter mai limitat, este provizorie și presupune

un răspuns de urgență pe termen scurt la o situație de criză care provoacă un număr semnificativ de persoane strămutate internațional.

În ciuda acestor diferențe, în general, orice tip de protecție care nu se bazează pe Convenția pentru Refugiați oferă protecție pentru o perioadă mai scurtă de timp și acordă mai puține beneficii celor care au nevoie de ea decât dacă ar fi fost recunoscuți drept refugiați.

Ar trebui schimbată Convenția?

După cum am prezentat până acum, statele și-au asumat responsabilitatea de a umple golurile Convenției fără a o modifica efectiv, dar, astfel, au creat în schimb un sistem de protecție fragmentat, cu multe inconsecvențe prezente la nivelul politicilor implementate de la stat la altul. Această inconsecvență creează confuzie atât pentru factorii de decizie, cât și pentru solicitanții de azil din întreaga lume, iar problema poate fi rezolvată numai dacă se ajunge la un acord asupra unor măsuri de bază ce pot fi aplicate la nivel internațional sau mergând la rădăcina problemei și abordând lacunele prezente în Convenția pentru Refugiați.

Când vine vorba de schimbarea Convenției, surprinzător sau nu, majoritatea actorilor sunt de acord că ar trebui făcută, problema este însă faptul că sunt opinii divergente în ceea ce privește modul de a efectua schimbarea. În prezent, există două părți în acest argument, fiecare susținând soluții radical diferite, mai ales pentru că nu percep în același mod natura acestor probleme. O parte consideră Convenția ca fiind prea restrictivă și, precum am menționat anterior, aceasta nu acoperă în mod corespunzător toți oamenii care au nevoie de protecție internațională, în timp ce cealaltă parte consideră Convenția ca fiind insuficient de restrictivă.

Câteva exemple clare în acest sens sunt intenția exprimată de anumiți actori politici de a-și retrage țara din Convenție, precum este cazul [Democrațiilor Britanici](#) din Marea Britanie, un partid ultraconservator de extremă dreaptă, dar marginal, care a făcut din ieșirea din Convenție una dintre principalele lor angajamente politice, precum și cazul Africii de Sud, unde propriul Departament de Interne a ridicat o astfel de [propunere](#). În cele din urmă, propunerea a fost abandonată din cauza presiunii internaționale, iar în cazul majorității țărilor este puțin probabil ca un partid atât de extrem precum Democrații Britanici să ajungă într-o poziție suficient de puternică pentru a-și pune în aplicare pozițiile cu privire la migrație.

Cu toate acestea, cel mai îngrijorător element ce trebuie discutat și care are șanse mai mari de concretizare este externalizarea protecției refugiaților prin procesarea solicitanților de azil în țări terțe. Aceste tipuri de inițiative au luat deja contur în [Planul Regatului Unit pentru Rwanda](#) și [Acordul Guvernului Italian cu Albania](#) prin care intenționează să transfere solicitanții de azil de pe teritoriul lor național în

străinătate, practică asupra căreia și-au exprimat interesul până acum, [15 alte state UE](#), chiar dacă un astfel de act ar putea veni în opoziție directă cu Convenția privind refugiații și cu alte acorduri internaționale.

[UNHCR](#) a răspuns la această situație afirmând că „asemenea măsuri au potențialul de a eroda sistemul internațional de protecție și, dacă sunt adoptate de multe state, ar putea face protecția internațională din ce în ce mai inaccesibilă, punând mulți solicitanți de azil și refugiați în pericol de *limbo*, maltratare sau *refoulement*”. Prin urmare, externalizarea responsabilităților de protecție ar putea duce la fragmentarea sistemului actual și dislocarea acestuia prin dezertarea părților implicate în acordarea protecției celor aflați în nevoie.

Concluzie

Este foarte dificil să se asigure un consens internațional în privința migrației, lucru ce este intrinsec necesar oricărei acțiuni colective care vizează extinderea definiției pentru refugiați sau chiar și stabilirea unor parametri mai clari pentru acordarea acestui statut. O alternativă viabilă este adaptarea protecției complementare pentru a recunoaște și a răspunde în mod corespunzător nevoilor migranților, mai ales dacă luăm în considerare mediul actual din multe țări dezvoltate, ostil față de refugiați. O concentrare mai mare asupra armonizării multitudinii de sisteme naționale de protecție complementară s-ar putea dovedi mai benefică pe termen lung pentru persoanele care au nevoie de protecție internațională decât deschiderea Convenției privind refugiații din 1951 pentru orice amendamente sau chiar reformularea acesteia.